

Somajul

Somajul este o stare de dezechilibru pe piata muncii, în cadrul căreia există un excedent de ofertă de muncă față de cererea de muncă, adică un surplus de populație activă care nu-si găsește loc de muncă. Biroul Internațional al Muncii (organizație din cadrul ONU) definește somerul ca fiind persoana care îndeplinește următoarele condiții:

- are o vârstă de peste 15 ani;
- este apt de muncă;
- nu are loc de muncă;
- este disponibil pentru o muncă salarială sau nesalarială.

În România, Legea nr.1 din 1991 (completată ulterior) – „Protecția socială a somerilor și reintegrarea lor profesională” – precizează: „Somerii sunt persoanele apte de muncă ce nu pot fi încadrate din lipsă de locuri disponibile corespunzătoare pregătirii lor”.

CAUZELE SOMAJULUI

Apariția și accentuarea somajului au o multitudine de cauze obiective, dar și subiective.

- Ritmul de creștere economică, în condițiile unei productivități a muncii ridicate, nu mai este capabil să creeze noi locuri de muncă, astfel încât să asigure o ocupare deplină.
- Progresul tehnic, pe termen scurt, este generator de somaj, într-o proporție mai mare sau mai mică, în funcție de capacitatea financiară a țărilor de a asimila noutățile cercetării științifice. În perioada postbelică, revoluția științifică și tehnică în domeniul producției și serviciilor a accentuat tendința de suprimare a unui important număr de locuri de muncă.
- Criza economică, caracterizată prin scăderi sau stagnări ale activității economice, sporește numărul de someri, iar integrarea lor, în perioada de boom, poate fi la un nivel scăzut.
- În România, criza economică de lungă durată a generat un somaj de mari proporții cu perspective reduse de reintegrare.
- Modificările de structură a ramurilor și sectoarelor economice, sub impactul diversificării cererii de bunuri, al crizei energetice, conduc inevitabil pentru o perioadă îndelungată la reducerea cererii de muncă.
- Imigrarea – emigrarea influențează asupra stării pieței muncii. Imigrarea unei părți a populației active în vederea angajării în diferite țări va spori oferta de forță de muncă în cadrul acestora. Emigrarea are un efect invers, de scădere a ofertei de muncă în zona de origine.
- Conjunctura economică și politică internațională nefavorabilă, datorită oscilațiilor ritmului creșterii economice, conflictelor armate, promovării unor politici de embargou influențează negativ asupra relațiilor economice vizând importul-exportul, deteriorând activitățile economice în țările din zonă și contribuind la creșterea somajului. Embargoul impus României față de Irak și Iugoslavia a avut efecte negative asupra exportului, ceea ce a condus la restrângerea activității multor unități economice. Pierderile se cifrează la zeci de miliarde de dolari.

- Relația: somaj – inflație

Conform teoriei lui Phillips, un grad înalt de ocupare este însoțit de creșterea preturilor, iar o anumită stabilitate a preturilor este urmată de sporirea proporțiilor somajului. Autorul demonstrează că există o rată naturală a somajului, care corespunde unei rate stabile a inflației.

Pentru a nu se modifica rata inflației este important să nu existe un excedent de cerere de muncă, dar nici oferta de forță de muncă să nu cunoască profunde transformări. Dacă are loc un excedent de cerere de muncă, atunci se creează un câmp de presiune în direcția creșterii salariilor și, deci, apar condiții pentru inflație.

Rata somajului din România a fost în februarie 2007 ușor mai scăzută față de cea din Uniunea Europeană: 7,3 %, față de 7,4 %, după cum reiese din datele publicate, la Bruxelles, de biroul de statistică al Comunităților Europene, Eurostat.

FORME ALE SOMAJULUI. MĂSURAREA SOMAJULUI

Somajul involuntar se manifestă în diferite forme, după cauzele care îl generează.

- Somajul ciclic este generat de evoluția ciclului economic. În faza de criză, somajul sporește ca urmare a contractiei, scăderii producției, a activităților economice și creșterii numărului de falimente, cu deosebire a întreprinderilor mici și mijlocii.
- Somajul conjunctural este efectul restrângerii activității economice în unele ramuri, sectoare economice, sub impactul unor factori conjuncturali economici, politici, sociali, interni și internaționali.
- Somajul structural derivă din reconversiunea unor activități economice, din restructurările de ramură și subramură impuse de progresul tehnic. Somajul structural apare și ca efect al unei structuri înguste de ramuri și subramuri, caracteristică pentru țările în curs de dezvoltare.
- Somajul tehnologic este efectul introducerii noilor tehnologii, care impun un nou mod de organizare a producției și a muncii și, în consecință, o reducere a locurilor de muncă.
- Somajul sezonier este legat de restrângerea activității economice în anumite anotimpuri ale anului, datorită condițiilor naturale, în agricultură, construcții de locuințe, lucrări publice și turism etc.; el are caracter ciclic.
- Somajul total presupune pierderea locului de muncă și încetarea totală a activității (falimente, restructurarea profilului întreprinderii, închiderea unor unități nerentabile).
- Somajul parțial constă în reducerea duratei de muncă sub nivelul stabilit legal cu diminuarea corespunzătoare a salariului (săptămână incompletă sau ziua de muncă la o durată mai mică).
- Somajul deghizat cuprinde persoanele declarate și înregistrate la Oficiul forței de muncă în categoria someri, dar care, în realitate, sunt pe piața gri a muncii. Ele lucrează fără contract de muncă, dar beneficiază de toate drepturile prevăzute în legi privind somerii.
- Există și somajul voluntar, reprezentat de persoanele care refuză locurile de muncă oferite, care se transferă de la un loc de muncă la altul din diferite motive personale: locurile de muncă nu corespund așteptărilor, salariul este prea mic pentru a le asigura un trai decent, condițiile de muncă nu le convin. Acestea îi corespunde somajul frictional.

Estimarea sau măsurarea somajului presupune luarea în considerare a dimensiunii, structurii, intensității și duratei acestuia, într-o perioadă sau alta. În acest sens, se apelează la indicatori cantitativi și structural-calitativi.

- Indicatorii cantitativi exprimă mărimea absolută a somajului, adică numărul total al somerilor existent, la un moment dat, pe ansamblul economiei naționale, într-o zonă geografică, în anumite ramuri, profesii, meserii etc.

Rata somajului exprimă procentual mărimea somajului. Se calculează ca raport procentual între numărul somerilor și populația activă (populația ocupată plus someri).

În țări ca Spania, Franța, Italia, Germania, rata somajului, în ultimii ani, a fost de peste 10%. În Japonia, rata somajului se situează în jur de 4%, iar în SUA, de 4,3%.

- Indicatorii de ordin structural-calitativ se referă la componenta structurală a somerilor după nivelul de calificare, specialități, meserii, sex, vârstă, etc.

Măsurarea somajului necesită luarea în calcul și a altor elemente, cum sunt: intensitatea somajului, adică evidențierea situației în care este vorba de reducerea perioadei de lucru, a numărului de ore de muncă săptămânale și diminuarea corespunzătoare a salariului sau de pierderea totală a locului de muncă; durata somajului, ce reprezintă până la reîncadrarea sau reluarea muncii într-un domeniu sau altul.

CONSECINTELE SOMAJULUI

Pe plan economic, se disting consecințe negative ale somajului la nivel național și la nivel de individ - familie.

- Pe plan național, excluderea unei părți a forței de muncă influențează dinamica mărimii PIB, în sensul că instruirea, calificarea celor aflați în somaj au presupus cheltuieli din partea individului și societății, care nu vor putea fi recuperate în situația somajului de lungă durată; această forță de muncă, iese din populația activă ocupată, nu contribuie la creșterea PIB; societatea suportă costurile somajului pe seama contribuției la fondul de somaj, din partea agenților economici, salariaților; existența unui somaj de lungă durată, mai ales în rândul tinerilor, poate genera acte de violență, infracțiuni, poate accentua criminalitatea, cu impact asupra întregii societăți.

La nivel de individ-familie, somajul se repercutează negativ asupra venitului. Indemnizația de somaj este mai mică decât salariul. Prelungirea duratei somajului erodează și economiile, dacă ele există. Se deteriorează calitatea forței de muncă și este mai greu de găsit un loc de muncă.

POLITICI DE COMBATERE A SOMAJULUI

Politicile active constau din măsuri care să contribuie la (re)integrarea somerilor în diferite activități și prevenirea somajului în rândul celor ocupați.

Principalele acțiuni, măsuri de promovare a politicilor active sunt:

- organizarea de cursuri de calificare pentru cei care vin pe piața muncii fără o calificare corespunzătoare și recalificarea (reconversia) somerilor în concordanță cu structura profesională a locurilor de muncă.
- stimularea agenților economici, prin pârghii economico-financiare, în extinderea activității economice;
- încurajarea investițiilor, prin acordarea de facilități în vederea relansării și creșterii economice, a creării de noi locuri de muncă;

- acordarea de facilități întreprinderilor care angajează someri de lungă durată, precum și tineri (În România, agenții economici sunt stimulați să angajeze absolvenți prin subvenționarea, de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, a 70% din salariul net.)
- încurajarea efectuării unor lucrări de utilitate publică, pe plan local și național;
- dezvoltarea serviciilor publice în limite rationale, a serviciilor industriale etc.;
- extinderea ocupării atipice: ocuparea pe timp de muncă parțial, ocuparea temporară, munca la domiciliu, munca independentă și alte forme de ocupare.

În vederea atenuării somajului și a consecințelor lui sunt importante și alte măsuri, acțiuni, ca:

- acordarea de facilități care să stimuleze mobilitatea forței de muncă de la o zonă la alta, de la un sector de activitate la altul (indemnizații de transfer, locuințe etc.);
- încurajarea somerilor de a se lansa în activități pe cont propriu;
- dezvoltarea cercetării științifice, a sectoarelor de concepție;
- racordarea învățământului la tendințele ce se conturează în diviziunea muncii interne și internaționale, formarea și specializarea tineretului în domenii de perspectivă îndelungată;
- dezvoltarea sau crearea de unități în sectoare ce țin de: producerea de instalații, utilaje de depoluare, reciclarea materiilor și materialelor utile, protecția resurselor, gestionarea pădurilor, a deșeurilor etc.
- introducerea de restricții privind imigrarea și trimiterea forțată a imigranților în țara de origine.

Atenuarea tensiunii somajului și creșterea gradului de ocupare se pot realiza numai prin sporirea volumului și eficienței investițiilor. Investiția, prin efectele ei de antrenare, creează condiții de sporire a producției, a venitului național și a cererii globale de bunuri economice, influențând pozitiv ocuparea și nivelul de trai.

Politici pasive. Acestea se concretizează în măsuri și acțiuni care să asigure somerilor involuntari un anumit venit pentru un trai decent sau de subzistență. Venitul asigurat somerului se numește indemnizație de somaj sau în cazul țării noastre, ajutor de somaj. El se acordă pe o perioadă determinată de timp; nivelul indemnizației reprezintă un procent din salariul primit în ultima perioadă de muncă, de regulă în ultimele șase luni de activitate.

În România, costul somajului pentru patronat reprezintă 5%, raportat la fondul de salarii, iar pentru salariați, 1%, raportat la salariul brut. În unele țări, costul somajului este suportat și de bugetul de stat în scopul asigurării celor aflați în somaj, a unui venit suficient pentru un trai decent.

În România, perioada de acordare a ajutorului de somaj este de 9 luni, iar a alocației de sprijin, 18 luni. În cazul depășirii perioadei de acordare a indemnizației de somaj, din imposibilitatea găsirii unui loc de muncă, în multe țări se mai acordă, pentru un interval de timp, ajutor social sau alocație de sprijin.

Acestea sunt sume fixe, lunare, cu mult mai mici decât indemnizația de somaj.